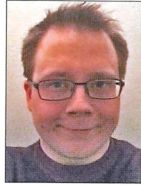

Katsaus asiakirjahallinta- ja arkistokoulutukseen 1

Ville Antikainen
Arkistomestari
Verohallinto

Asiakirjahallinta- ja arkistoalan korkeakouluopintoja tarjoavia oppilaitoksia on Suomessa useita. Koulutusta on tarjolla niin maisteritason tutkintoina yliopistoissa, kuin ylempänä ammattikorkeakoulututkintona ammattikorkeakoulussa. Tässä katsauksessa ovat mukana Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistot. Seuraavaan Failiin pyritään saamaan myös Jyväskylän ja Oulun yliopistojen ja Mikkelin ammattikorkeakoulun tarjonta. Artikkelit tuotetaan yhteistyössä Arkistoalan ammattiyhdistyksen kanssa.

Tutkintoon tähtäävän koulutuksen lisäksi tarjolla on myös maksullista täydennyskoulutusta, joka on suunnattu jo ylempään arkistotutkinnon tasoisten tutkintojen suorittaneille. Yliopistojen tarjoama arkistoalan koulutus vastaa tasoltaan aikaisemmin Arkistolaitoksessa annettua ylempää arkistotutkintoa. Koulutuksilla on useita yhteisiä piirteitä, mutta niissä jokaisessa on kuitenkin omat sävyeronsa.

Tässä artikkelissa käsitellään seuraavien kolmen koulutusohjelman eroja ja yhtäläisyyksiä:

- Itä-Suomen yliopiston (Joensuu) Asiakirjahallinnan ja arkistoalan maisteriohjelma, jonka voi suorittaa osana joko Suomen tai yleisen historian, maantieteen,

yhteiskuntamaantieteen tai ympäristöpolitiikan pääaineita.

- Tampereen yliopiston Tieto- ja asiakirjahallinnan opintosuunta, joka suoritetaan osana informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median maisteriohjelmaa.
- Turun yliopiston ja Åbo Akademin Arkistoalan ja asiakirjahallinnan yhteiset maisteriopinnot, jotka voi suorittaa Turun yliopiston Suomen historian, folkloristikan ja kansatieteen pääaineissa tai Åbo Akademin Nordisk historia, Nordisk etnologi ja Nordisk folkloristik -pääaineissa.

Kaikista asiakirjahallinnan ja arkistoalan koulutusohjelmista valmistetaan joko filosofian tai yhteiskuntatieteiden maistereiksi opiskelijan pääaineen mukaisesti. Opintoihin sisältyvät tavanomaisiin maisterintutkintoihin kuuluvat maisteriseminaarit ja pro gradu -tutkielmat.

Varsinaisten arkisto-opintojen lisäksi tutkintoihin suoritetaan vaihteleva määrä muita pääaine- tai yleisopintoja. Koulutusohjelmat on kaikissa laitoksissa mitoitettu 120 opintopisteen, mikä tarkoittaa ajallisesti noin kahden vuoden opiskelua. Kaikissa oppilaitoksissa opinto-oikeutta saa joko tarvittaessa pidentettyä tai sitä myönnetään jo heti opintojen alkaessa enemmän, joten esimerkiksi työssä käyvät henkilöt voivat jakaa opintosuorituksensa pidemmälle aikajaksolle.

Tutkintoihin sisältyy Joensuussa ja Turussa myös puolen vuoden harjoittelujakso alan työpaikoissa.

Vaativuutena koulutusohjelmiin pääsyyllä on suoritettu alempi korkeakoulututkinto, joka käytännössä tarkoittaa opiskelijan pääaineesta suorittamaa kandidaatintutkintoa tai jonkin soveltavan alan ammattikorkeakoulututkintoa.

Valtaosa koulutusohjelmien opiskelijoista onkin yliopistojen omia perustutkinto-opiskelijoita, jotka jatkavat pääaineen opintojensa jälkeen erikoistumistaan arkistoalan opintoihin.

Koulutusohjelmiin on kuitenkin mahdollista päästä myös muuna kuin normaalina tutkinto-opiskelijana. Käytännöt vaihtelevat eri koulutusohjelmien osalta. Esimerkiksi Tampereen ja Turun koulutusohjelmat on tarkoitettu ensisijaisesti yliopistojen perustutkinto-opiskelijoille, kun taas Joensuun koulutusohjelmaa markkinoidaan kenelle tahansa arkistoalasta kiinnostuneelle. Tutkintoa suorittamaan päässeet yliopiston ulkopuoliset opiskelijat täydentävät opintokokonaisuuttaan historian lisäopinnoilla, mikäli heillä ei ole aikaisempaa pohjakoulutusta tutkinnon edellyttämistä pääaineista.

Eroavaisuuksia koulutusohjelmiin hakeutumiseen tuo myös se, pääseekö koulutukseen pelkän hakemuksen ja sitä seuraavan soveltuvuusarvioinnin perusteella vai vaaditaanko myös erillisen valintakokeen läpäisyä. Tampereen ja Turun opintoihin ei ole erillistä valintakoea, vaan valinnat tehdään hakemusten perusteella. Tampereelle

Koulutusohjelma ja oppilaitos	Tutkinto / pääaineet	Hakuprosessi ja sisäänotto	Laajuus / oletuskesto	Koulutuksen sisältö pääjaotteluineen
Asiakirjahallinnan ja arkistoalan maisteriohjelma Itä-Suomen yliopisto, Historia- ja maantieteiden laitos (Joensuu)	FM / YTM Suomen historia, yleinen historia, maantiede, yhteiskuntapolitiikka, ympäristöpolitiikka	- Korkeakoulujen yhteishaku - Valintakoe - 10 opiskelijaa/vuosi	120 op / 2 vuotta (tutkinto-oikeus 4 vuotta)	- Asiakirjahallinnan ja arkistoalan opinnot, 85 op - Hallinto-oikeuden sivuainekoonaisuus, 25 op tai Informaatio- ja tietoteknologiaoikeuden perusopinnot, 25 op - Vapaavalintaiset opinnot ja oikeustieteen ABC, 10 op
Tieto- ja asiakirjahallinnan opintosuunta Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta	FM informaatiotutkimus ja interaktiivinen media	- Korkeakoulujen yhteishaku - Hakemusten perusteella - 8 opiskelijaa/vuosi	120 op / 2 vuotta (opinto-aikaan voi hakea jatkoa)	Tieto- ja asiakirjahallinnan opintosuunnan syventävät opinnot, 80 op Maisteriopintojen valinnaiset opinnot, 40 op
Arkistoalan ja asiakirjahallinnan yhteiset maisteriopinnot Turun yliopisto, Historian-, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos Åbo Akademi, Humanististen tieteiden, psykologian ja teologian tiedekunta	FM suomen historia, folkloristikka, kansatiede FM nordisk historia, nordisk etnologi, nordisk folkloristik	- Hakujulistus opintosivuilla - Hakemusten perusteella - 15 opiskelijaa/joka toinen vuosi	120 op / 2 vuotta	Arkisto-opinnot, 85 op Työelämävalmiudet, 20 op Pääaineen opinnot, 15 op

haetaan vuosittain 8 opiskelijaa korkeakoulujen yhteisvalinnassa, ja Turun opintoihin haetaan erikseen oppiaineen sivuilla olevan hakulomakkeen kautta.

Valintaperusteina Tampereelle ja Turkuun huomioidaan hakijoiden aikaisempi opintomenestys, hakijoiden hakemuksessaan ilmaiseva motivaatio alan opiskelua kohtaan sekä lisäarvona mahdollinen aikaisempi alan työkokemus. Joensuun koulutusohjelmaan haetaan myöskin yhteishaun kautta, mutta hakijoille järjestetään lisäksi valintakoe, jonka perusteella koulutusohjelmaan valitaan vuosittain 10 opiskelijaa. Joensuun ja Tampereen vuosittain alkavista opinnoista poiketen haku Turun koulutusohjelmaan järjestetään vain joka toinen vuosi, jolloin koulutusohjelmaan hyväksytään 15 hakijaa.

Kontaktiopetuksen määrä ja mahdollisuudet etäopiskeluun vaihtelevat koulutusohjelmien välillä. Tampereen ja Turun koulutuksissa opetus on lähtökohtaisesti kontaktiopetusta, joissa läsnäolo on edellytys hyväksytylle suoritukselle. Opintoihin kuuluu kuitenkin Tampereella ja Turussa myös itsenäisesti hoidettavia kirja- ja verkkotenttejä.

Joensuun koulutukseen kuuluu myös kontaktiopetusta, joka on kuitenkin enimmäkseen vapaaehtoisia. Tutkinnon voi suorittaa enimmäkseen tenttien ja erikseen sovittavilla kirjoitustehtävillä. Etäyhteyksiä on käytetty hyödyksi pakollista läsnäoloa vaativissa kontaktiopetuksissa, kuten maisteriseminaarissa ja joillakin kursseilla.

Koulutusohjelmat on jaoteltu varsinaisiin arkisto-opintoihin, ja vaihteleviin kokonaisuuksiin sivuaineen tai pääaineen opintoja, jotka tukevat alan osaamista tai muuten kuuluvat osaksi pääaineen opetuspakettia.

Arkisto-opintoja on kussakin oppilaitoksessa 80-85 opintopisteen verran, ja loput noin 40 opintopistettä suoritetaan esimerkiksi työelämävalmiuksia parantavina yleisopinnoina, sivuaineina tai pääaineopinnoina.

Varsinaiset arkisto-opinnot sisältävät pääsääntöisesti hyvin samankaltaisia sisältöjä, kuten arkistoteoriaa, asiakirjallisen tiedon normiympäristöä ja asiakirjatiedon hallintaa ja organisointia koskevia kursseja. Painotuseroja on kurssi- ja materiaalien perusteella kuitenkin

myös havaittavissa, Turussa oman kurssinsa ovat saaneet perinnearkistot, Tampereella painotetaan kurseissa esimerkiksi informaatioarkkitehtuuria, kun taas Joensuu opintopistemäärältään suurin kurssi käsittelee arkistoteoriaa ja arkistotieteellistä tutkimusta. Sivuaineoikeuksia ei yliopistoissa muutamia poikkeuksia lukuunottamatta ole merkittävästi rajoitettu, joten opintojensa kokonaisuuteen voi pitkälti vaikuttaa omilla sivuainevalinnoillaan.

Lisäeröjakin on havaittavissa myös opintoihin kuuluvia sivuaineita ja koulutuksen tarjoajien kertomia luonnehdintoja vertailemalla. Joen-

suun koulutusta kuvataan humanistis-yhteiskuntatieteellisesti painottuneeksi sen vahvan historian oppiainetaustan perusteella. Koulutuksen voi kuitenkin sanoa myös painottuvan merkittävästi oikeustieteen ja hallinnon vaatimusten puolelle, sillä koulutukseen kuuluu peräti 25 opintopisteen laajuinen sivuainekokonaisuus joko hallinto-oikeuden tai informaatio- ja tietoteknologiaoikeuden opinnoista.

Turun koulutustarjonnan työelämävalmiuksien osiossa on useiden kurssien verran työelämän tietotekniikkaan ja tietojärjestelmiin liittyviä opintoja, sekä myös kulttuuri- ja muistiorganisaatioiden johtamiseen

liittyviä opintoja. Erityistä huomiota kiinnitetään lainsäädännön tunteeseen ja valmiuksiin työskennellä IT-alan ammattilaisten kanssa. Turun koulutusohjelman yleissuuntausta kuvaillaan humanistiseksi, jossa arkistoja, niiden aineistoja sekä arkistojen roolia yhteiskunnassa katsotaan historian- tai kulttuurientutkijan silmin, pohtien kulttuuriperinnön merkitystä sekä tunnetaan ja ymmärretään suomalaisen yhteiskunnan historiallisia ja kulttuurisia taustoja. Turun opintokokonaisuuden erikoisvaltina on myös sen kaksikielisyys: se on oppilaitoksista ainoa, joka tarjoaa opetustaan kaksikielisenä sekä suomeksi että ruotsiksi.

Tampereen opintokokonaisuudessa on mahdollista opiskella hyvin laajasti informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median monipuolisia opintoja. Opetustarjonnan mainostetaankin olevan laajin verrattuna muiden suomalaisten yliopistojen asiakirjahallinnan opetukseen. Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median opintokokonaisuudessa koulutetaan tietohallinnon ja asiakirjahallinnan ammattilaisten lisäksi myös kirjastonhoitajia. Näitä opintojakoja voi sisällyttää opintoihin, jolloin tutkinnon suorittamalla saa muodollisen kelpoisuuden kirjastoalan tehtäviin, joissa vaaditaan kirjastoalan opintoja. Tampereen yliopistojen yhdistymisen myötä

opetustarjonta voi laajentua vielä entisestään. Opintopakettiaan voi laajentaa esimerkiksi tietojohdantamisen ja logistiikan opinnoilla, joita on järjestetty Tampereen teknillisen yliopiston puolella.

Asiakirjahallinta- ja arkistoalan jatkuva kehitys heijastuu myös koulutuksissa opetettaviin asioihin, ja tätä silmällä pitäen opetusta tarjoavat laitokset kertomansa mukaan seuraavat alan muutoksia ja uudistavat koulutusohjelmiaan tarpeen mukaisesti. Laajamittaisemmin koulutusohjelmia uudistetaan opetussuunnitelmien päivittämisen yhteydessä, jota tehdään oppilaitosten käytänteistä riippuen 1-3 vuoden

jaksoissa. Kurssien sisältöjä ja esimerkiksi tenttikirjallisuutta tarkistetaan kussakin laitoksessa myös tätä useammin, opetussuunnitelmien asettamien rajoituksen puitteissa.

Tässä jutussa esiteltujen koulutusohjelmien tutkintoja on koulutusten tarjoajien mukaan yleisesti arvostettu ja niistä valmistuneet henkilöt ovat työllistyneet erittäin hyvin monipuolisiin asiakirjahallinto- ja arkistoalan asiantuntija- ja suunnittelutehtäviin niin julkiselle kuin yksityiselle sektorille.

KIRJAT

Valtionarkisto astui uuteen aikaan

Pekka Henttonen

Dosentti
Tampereen Yliopisto

Jari Lybeck: Arkistolaitoksen suhde tutkimukseen ja hallintoon järjestyy uudelleen. Vuodet 1944-1974. Turku 2016. ISBN 978-952-93-7935-4

Failin edellisessä numerossa esitellyn Reinhold Hausen -historiikin lisäksi Jari Lybeckiltä ilmestyi äskettäin myös kirja valtionarkistosta vuosina 1944-1974. Kyse on tärkeästä ajanjaksosta, jolloin alan suomalainen toimintakenttä muotoutui uudelleen. Useimmat ammatillisista yhdistyksistä aloittivat toimintansa tuolloin. Yliopistokenttä laajeni ja tämä näkyi valtionarkiston ja maakunta-arkistojen toiminnassa. Samalla arkistolaitoksen täytyi löytää ratkaisuja viranomaisten kasvaviin asiakirjamassoihin.

Historiikki on arkistolaitoksen historiaprojektin osa, joka ei löytänyt tietään julkisuuteen arkistolaitoksen kautta. Niinpä Lybeck on julkaissut tekstin omakustanteena. Teos ei kokonaisuutena ole aivan Reinhold Hausen-kirjan tasoa. Teksti on paikoin hyppelähtäviä ja olisi kaivannut edelleen työstämistä. Omakustanne ei luonnollisesti ole visuaalisesti sillä tasolla, jota ammattimaisesti kustannetulta teokselta voi odottaa.

Kirja on tästä huolimatta arvokas lisä suomalaiseen arkistokirjallisuuteen. Lybeck on käynyt kirjallisuutta ja arkistolähteitä huolellisesti läpi. Näin tuoreilta ajoilta löytyy myös ajan itse kokeneita tai ainakin silloin vaikuttaneita tunteneita henkilöitä. Teokseen on dokumentoitu myös muistitietoa, johon Lybeck aina välillä viittaa. Kuten Hausen-kirjassa, Lybeck käy läpi valtionarkiston toiminnan alueita,

muun muassa mikrofilmauksen käynnistymistä, konservointia ja tutkijasalipalvelua. Myös kipeitä asioita tuodaan esille, esimerkkinä maakunta-arkistojen ja valtionarkiston kahnaukset.

Itse luin kiinnostuneena muun muassa valtionarkistoon 1950-luvun vaihteessa luodusta organisaatiosta, joka vaikutti pitkään. Tullessani valtionarkistoon harjoittelemaan 1980-luvun lopulla se eli vielä ainakin henkilökunnan muistissa. Nykyisin organisaatiot ovat jatkuvan myllerryksen tilassa ja tällaista pysyvyyttä on vaikea kuvitella. Valtionarkiston kuusi jaostoa oli muodostettu aineistopohjaisesti ja ne vastasivat kukin omasta aineistostaan kaikilta osin: käsittelystä, hoidosta ja selvityksistä. Samalla kun henkilökunnalla oli erikoistuntemusta jonkin aineiston osalta – valtionarkistonhoitaja Kaarlo Blomstedt piti tätä tärkeänä – toiminta

oli kokonaisvaltaista ja kunkin työntekijän oli hallittava erilaisia tehtäviä. En osaa sanoa, pitäisikö tästä ottaa oppia, ja mihin suuntaan, mutta historiaa tuntematta on tunnetusti tuomittu toistamaan sitä uudelleen.

Toisin kuin arkistolaitoksen virallisen historiikin pohjalta, Lybeckin huolellisten viitteiden perusteella voi suunnistaa alkuperäislähteille. Kirja tuo esille myös arkistolaitoksen sisäisiä virtauksia, joista ei muuten ole ollut tietoa. Lybeck mainitsee esimerkiksi valtionarkistonhoitaja Kerkkosen vierastaneen kaikkea, mikä vivahti aiheen mukaiselta arkistoinnilta. Tämän vuoksi hän kannatti organisaatorakenteen ja sarja-aktijärjestelmän mukaista tiedon organisointia eikä innostunut Renvallin uudistusajatuksista.

Renvall onkin yksi henkilöistä, joiden arkistoaajattelua perataan

kirjassa huolella. Mielenkiintoisesti asiakirjojen tehtävä alkoi loppuvaiheessa hallita hänen ajatteluaan viranomaisen tehtävän kustannuksella. Renvallin välitön vaikutus jäi tunnetusti vähäiseksi, mutta ulkomaista teoreetikoista Suomessa näytään luetun ahkerasti ainakin T. R. Schellenbergiä, jonka ”Modern Archives” oli jopa hetken aikaa alemmankin arkistotutkinnon tenttikirjana – alkukielellä!

Lybeckin mukaan jo sodan pian jälkeen, tai viimeistään 1950-luvulla, Suomessa alettiin kiinnittää huomiota syntyviin arkistoihin ja arkistonmuodostukseen. Toisin sanoen alettiin tuoda esille asiakirjahallinnollista aspektia jo syntyneiden arkistojen säilyttämisen ohella. Kirjassa sivutaan myös ammatillisesti mielenkiintoisia arvonmäärittelyksen ja seulonnan kokeiluja: niin sanottuja tyyppiarkistoja, joissa säilytet-

ARKISTOLAITOKSEN SUHDE TUTKIMUKSEEN JA HALLINTOON JÄRJESTYY UUELLEEN: VUODET 1944-1974

Jari Lybeck

tiin 1950- ja 60-luvulla sellaisiakin asiakirjoja, jotka muista arkistoista hävitettiin, sekä ”mini-Suomen” rakentamista edustamaan koko Suomen arkistoaaineistoja.

Vanhemmat ammattilaiset löytävät teoksesta ainakin nimeltä tuttujen henkilöiden historiaa. Valitettavasti kirja on omakustanteena huonosti saatavilla, myös hyvin varustetuista kirjakaupoista.